

PROTOKOL FOR KOLLOKVIUM OM FAUNAKRIMINALITET

25. OG 26. JANUAR 2023

Kysthotellet
Kystvej 26
8500 Grenå

PROTOKOL FOR KOLLOKVIUM OM FAUNAKRIMINALITET

25. og 26. januar 2023

Kysthotellet
Kystvej 26
8500 Grenå

DATABLAD

Protokol fra Aarhus Universitet, Institut for Ecoscience

Titel: **PROTOKOL FOR KOLLOKVIUM OM FAUNAKRIMINALITET**
25. og 26. januar 2023 Kysthotellet, Kystvej 26, 8500 Grenå

Redaktion: Gwen Fox, Cathrine Schrøder Dethlefsen, Annika Skarðsá Jeppesen og Hans Peter Hansen

Institut: Aarhus Universitet, Institut for Ecoscience

Omslag: Colourbox
Grafik og opsætning: Tinna Christensen

Sideantal: 34

INDHOLD

Program for Kollokvium om Faunakriminalitet	7
DAG 1	7
DAG 2	7
Deltagere	8
Velkomst.....	8
Dag 1: Oplæg og drøftelser.....	9
Plenumdrøftelse: Hvad er faunakriminalitet?	9
Oplæg: "Hvad er faunakriminalitet, hvad er vigtigt og hvad skal der handles på?" v. Niels Kanstrup, vildtbiolog, cand.scient., dr.techn. Aarhus Universitet.....	9
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	10
Oplæg: "Bestandsmæssige konsekvenser af faunakriminalitet" v. Peter Sunde, Professor i anvendt pattedyrs-biologi, Aarhus Universitet	11
Kommentarer og spørgsmål til oplægget	11
Plenumdrøftelse: Hvad er problemet? Hvorfor er FK et problem?	12
Oplæg: "Indsigt fra krybskytteri i Afrika og efterspørgslen på vildtprodukter i Asien" v. Martin Reinhardt Nielsen, Lektor, Københavns Universitet.....	13
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	13
Oplæg: "Ulovlig jagt på store rovdyr – en holdningsundersøgelse fra Norge" v. Olve Krange, Sociolog, Seniorforsker, Norsk institutt for naturforskning	14
Kommentarer og spørgsmål til oplægget:.....	14
Oplæg: "A North American take on the institutional, legal and cultural context of fauna crime" v. Nils Peterson, Professor North Carolina State University, USA.....	15
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	15
Plenumdrøftelse: "Den danske kontekst"	16
Oplæg: "De problematiske rovfugle – belyst ved to eksempler fra Nordjylland" v. Jan Tøttrup, rovfugleekspert og ringmærker	17
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	17
Oplæg: "Skudte og forgiftede rovfugle indleveret til faldvildtordningen" v. Sussie Pagh, Ph.d., Seniorforsker, Aalborg Universitet	18
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	18
Oplæg: "Fødevarestyrelsens rolle i sager om faunakriminalitet" v. Stig Jessen, Specialkonsulent og dyrlæge i Fødevarestyrelsens Veterinærrejseshold	19
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	19
Opsamling på oplæg fra dag 1	20

Aftenoplæg: "Jagtetikkens historiske kernebegreber og udvikling" ved Jes Lynning Harfeld, lektor, Aalborg Universitet	20
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	21
Dag 2: Oplæg og drøftelser	22
Oplæg: "Etterforskning av ulvedrap med særlig henblikk på Økokrim sin rolle" v. Paul Larsson, professor i kriminologi ved Politihøgskolen i Oslo, Norge	22
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	22
Oplæg: "Hvad laver politiet i forhold til faunakriminalitet?" v. Niels Christian Arberg, Specialkonsulent, Dyrevelfærd og CITES, Midt- og Vestsjællands Politi	23
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	23
Oplæg: "Mennesket i naturen" v. Marianne Ebbensgaard, Antropolog, Danmarks Jægerforbund	25
Kommentarer og spørgsmål til oplægget.....	25
Opsamling på oplæggene v. Hans Peter Hansen.....	26
Gruppedrøftelser	26
Præsentation af gruppedrøftelser	26
Gruppe 1	26
Supplerende kommentarer til gruppe 1	27
Gruppe 2.....	27
Supplerende kommentarer til gruppe 2	27
Gruppe 3	27
Supplerende kommentarer til gruppe 3	28
Gruppe 4.....	28
Supplerende kommentarer til gruppe 4	28
Gruppe 5.....	28
Supplerende kommentarer til gruppe 5	29
Gruppe 6.....	29
Supplerende kommentarer til gruppe 6	29
Gruppe 7.....	29
Supplerende kommentarer til gruppe 7	29
Gruppe 8.....	30
Supplerende kommentarer til gruppe 8	30
Gruppe 9.....	31
Supplerende kommentarer til gruppe 9	31
Diskussion i plenum	32
Opsamling og afslutning	32
Bilag 1	33

PROGRAM FOR KOLLOKVIUM OM FAUNAKRIMINALITET

DAG 1

08.30-09.30 Ankomst, registrering og morgenbrød

- 09.30-10.00 Velkomst og introduktion ved Hans Peter Hansen, seniorforsker & Cathrine Schrøder Dethlefsen, Ph.d.-stipendiat, Aarhus Universitet
- 10.00-10.30 Drøftelse: "Hvad er faunakriminalitet?"
- 10.30-11.00 Oplæg: "Hvad er faunakriminalitet, hvad er vigtigt og hvad skal der handles på?" ved Niels Kanstrup, Vildtbiolog, cand.scient., dr.techn. Aarhus Universitet
- 11.00-11.30 Oplæg: "Bestandsmæssige konsekvenser af faunakriminalitet" ved Peter Sunde, Professor I anvendt pattedyrsbiologi, Aarhus Universitet
- 11.30-12.30 Brainstorm: "Hvad er vigtigt at prioritere?"

12.30-13.30 Frokost.

- 13.30-14.00 Oplæg: "Indsigt fra krybskytteri i Afrika og efterspørgslen på vildtprodukter i Asien" ved Martin Reinhardt Nielsen, Lektor, Københavns Universitet
- 14.00-14.30 Oplæg: "Ulovlig jakt på store rovdyr – en holdningsundersøgelse fra Norge" ved Olve Krange, Sociolog, Seniorforsker, Norsk institutt for naturforskning
- 14.30-15.00 Oplæg: "A North American take on the institutional, legal and cultural context of fauna crime" ved Nils Peterson, Professor North Carolina State University, USA
- 15.00-16.00 Drøftelse, opsamling og kaffe: "Den danske kontekst"
- 16.00-16.30 Oplæg: "De problematiske rovfugle – belyst ved to eksempler fra Nordjylland" ved Jan Tøttrup, rovfugleekspert og ringmærker
- 16.30-17.00 Oplæg: "Skudte og forgiftede rovfugle indleveret til faldvildtordningen" ved Sussie Pagh, Ph.d., Seniorforsker, Aalborg Universitet
- 17.00-17.30 Oplæg: "Fødevarestyrelsens rolle i sager om faunakriminalitet" ved Stig Jessen, Specialkonsulent og dyrlæge i Fødevarestyrelsens Veterinærrejsehold
- 17.30-18.00 Opsamling på oplæg.

18.00-18.30 Pause

18.30-19.45 Middag

- 19.45-20.15 Oplæg: "Jagtetikkens historiske kernebegreber og udvikling" ved Jes Lynning Harfeld, lektor, Aalborg Universitet

20.15- Kaffe, øl og vand - fri samtale

DAG 2

07.00-08.00 Morgenmad

- 08.00-08.30 Oplæg: "Etterforskning av ulvedrap med særlig henblik på Økokrim sin rolle" ved Paul Larsson, professor i kriminologi ved Politihøgskolen i Oslo, Norge
- 08.30-09.00 Oplæg: "Hvad laver politiet i forhold til faunakriminalitet?" ved Niels Christian Arberg, Specialkonsulent, Dyrevelfærd og CITES, Midt- og Vestsjællands Politi
- 09.00-09.30 Oplæg: "Mennesket i naturen" ved Marianne Ebbensgaard, Antropolog, Danmarks Jægerforbund
- 09.30-12.00 Drøftelser: "Forebyggelse og nødvendige spørgsmål vi skal have besvaret?"

12.00-13.00 Frokost

- 13.00-14.00 Opsamling: "Forebyggelse og nødvendige spørgsmål vi skal have besvaret?"
- 14.00-14.45 Drøftelse: "Næste skridt?"
- 14.45-15.00 Afrunding ved Hans Peter Hansen, seniorforsker, Aarhus Universitet

15.00- Kaffe og hjemrejse

DELTAGERE

Politikredse, Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen, Fødevarestyrelsen, samt Miljøministeriets Departement, Vildtforvaltningsrådet, Aage V. Jensens Naturfond, 15. Juni Fonden, Danmarks Naturfredningsforening, Dyrenes Beskyttelse, Danmarks Jægerforbund, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening, Dansk Skovforening, Danske Herregårdsjægere, Dansk Pattedyrsforening, forskere fra Københavns, Aalborg og Aarhus universiteter, samt forskere fra Norsk institutt for naturforskning, North Carolina State University, og forsker fra Politihøgskolan i Norge.

VELKOMST

Hans Peter Hansen (HPH), Aarhus Univesitet, bød alle velkommen og gennemgik dagenes program. Han forklarede at faunakriminalitet er et aktuelt emne, som har optaget både de danske medier og indgået i politiske drøftelser, blandt andet med afsæt i fund af forgiftede rovfugle og sagen om den ulv, der blev skudt ulovligt. HPH understregede at faunakriminalitet er etisk problematisk fordi det er en krænkelse af vores retsbevidsthed og en trussel imod naturen som et fælles gode. Desuden vanskeliggør faunakriminalitet naturforvaltningen og skaber samfundsmæssige polariseringer. Faunakriminalitet efterforskes sjældent grundigt og strafammerne er små, sammenlignet med andre lande.

HPH definerede et kollokvie og motiverede formålet med kollokviet. Et kollokvie er i højere grad en samtale hvor der sker en fælles drøftelse. Arrangementets mål er derfor at sætte gang i en dialog og et samarbejde om faunakriminalitet i Danmark mellem relevante fagfolk og interessenter. Udover oplæggene vil der altså være flere drøftelser – i grupper eller i plenum – hvor deltagerne blandes og udveksler erfaringer, refleksioner, viden og 'videnshuller'. Kollokviet skal fungere som et trygt rum hvor kommentarer, overvejelser og erfaringer dokumenteres anonymt på vægpapir, så alle føler, at de kan udtale sig, som de vil, og så alle kan medvirke til at sikre at emner og udtalelser bliver dokumenteret retvisende.

DAG 1: OPLÆG OG DRØFTELSE

PLENUMDRØFTELSE: HVAD ER FAUNAKRIMINALITET?

Som første indledende drøftelse på kollokviet blev spørgsmålet "Hvad er faunakriminalitet?" kastet ud i plenum.

Det blev hurtigt klart, at svaret på dette spørgsmål ikke er så ligetil. Faunakriminalitet er en overtrædelse af love eller direktiver, men flere mente at begrebet har nogle gråzoner, og at det kan være svært at definere dets rammer.

- Dækker begrebet også flora og miljø?
- Er det kun kriminelle handlinger, der er direkte begået imod vildt?
- Gælder det hvis der fx sker skader på habitat eller hvis et dyr uforvarende skades?
- Er det kun vildt eller gælder det også produktions-/husdyr?
- Hvad med invasive arter?
- Faunakriminalitet begået i/mod vand og dyrene, der lever deri, er et overset problem.
- Juridisk og kulturelt opfattes faunakriminalitet forskelligt. Altså der kan være forskel på hvad der er socialt accepteret og hvad der juridisk er u-/lovlige.

OPLÆG: "HVAD ER FAUNAKRIMINALITET, HVAD ER VIGTIGT OG HVAD SKAL DER HANDLES PÅ?" v. Niels Kanstrup, vildtbiolog, cand.scient., dr.techn. Aarhus Universitet

Oftest forstås faunakriminalitet (FK) som ulovlige handlinger begået mod pattedyr og fugle, men ikke andre dyr, planter, miljø eller levesteder. FK omtales også ofte udelukkende, eller i stort omfang, som jagtvertrædelser, selvom det faktisk favner meget bredere.

I Danmark er alle dyr fredede, medmindre der er en jagttid. Der er tre aspekter, der gør at en handling kan karakteriseres som FK:

- Metode,
- Tidspunkt
- Sted

Juridisk er FK binært; altså er noget enten lovligt eller ulovligt. Men i bredere forstand er FK fyldt med gråzoner, som gør det svært at navigere. Loven er uklar og der er svag præcedens for FK-sager:

- Hvad er unødige lidelse?
- Vanskeligheder ved at artsbestemme (særligt ifm. jagt)
- Hvilke arter værdsætter vi?
- Truede og ikke-truede arter
- Forbrydelsens alvorlighed
- Handlingens/FK'ens formål – fejl i artsbestemmelse, ulykke vs. agtsomme handlinger

Desuden kan der blandt FK-sager siges at være en skala:

Motiver til FK?

- Mad, trofæ, økonomisk gevinst
- Spænding og udfordring
- Protest
- Det virker nødvendigt
- Uvidenhed, accept i omgangskreds, gruppepres
- Nyttigt (at fjerne fauna)

Demotiverende faktorer

- Selvkontrol
- Selvregulering/-straf fx i form af skam eller anger
- Social kontrol (fordømmelse eller manglende accept fra myndigheder, samfundet og private omgangskredse)
- Social straf (fra myndigheder, samfundet og private omgangskredse)
- Handlingens type og alvorlighed

Det er en politisk beslutning hvad vi gør fremover:

- Vi skal beslutte hvad vi værdsætter
- Vi skal beslutte hvad problemet er
- Handler det om at beskytte naturen eller legitimering (fx legitimering af jagt)?

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- For meget fokus på FK som ulovlig jagt i oplægget. FK er mere end ulovlig jagt.
- Burde titlen måske have været "Motiver for faunakriminalitet" og ikke "Motiver for ulovlig jagt".
 - Niels Kanstrup: Jagtloven gælder for alle, og at der er en del overlap mellem FK og ulovlig jagt. FK omfatter at slå dyr ihjel, samt påføre dyr lidelse.
- Der var en diskussion om hvad vildt betyder. Det blev konkluderet at vildtbegrebet dækker over alle vildtlevende dyr, store som små. Dermed burde levesteder også være beskyttede.

Se Nils Kanstrups PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "BESTANDSMÆSSIGE KONSEKVENSER AF FAUNAKRIMINALITET"

v. Peter Sunde, Professor i anvendt pattedyrs-biologi, Aarhus Universitet

Bestandsreduktion kan både være lovlig (jagt og regulering) eller ulovlig (FK), og begge dele kan være enten biologisk bæredygtige eller biologisk u-bæredygtige. Altså er FK kun et bestandsmæssigt problem, når det modarbejder opfyldelse af en bestandsmæssig målsætning.

Dette er tilfældet når FK:

1. ikke er biologisk bæredygtig
2. fx levedygtighed, talrighed, udbredelse, økologiske funktion)
3. medfører utilsigtede bestandsmæssige bivirkninger (fx afhængigt afkom der mister deres forældre,
4. Forstyrrer bestandsmæssige monitoring og deraf følgende forvaltningsmæssige beslutninger (fører til fejl i eller korrektion for mørketal i bestandsmodeller)
5. "stjæler" bestandsmæssig profit fra eller opnår anden fordel i forhold til lovlige aktører → Underminerer social kontrakt om fælles forvaltning

Sjældne eller truede arter udsættes for FK fordi de har samlerværdi eller nytteværdi, men også hvis bestanden ønskes udryddet. Fx findes der både Danmark og Sverige "bermudatrekanter", som er områder, der er egnede som ulvehabitat, men hvor ulve ikke formår at etablere sig, eller endda forsvinder. I begge lande er der en kryptisk dødelighed blandt ulve. Det vil sige, at antallet af kendte/moniterede ulve der forsvinder, ikke er proportionelt med antallet af fundne døde eller udvandrede ulve.

Utilsigtede bestandsmæssige konsekvenser af FK kan være en uhensigtsmæssig sammensætning af den tilbageværende bestand, fx ift. alder, køn eller udseende. Dette påvirker bestanden biologisk (hvilke gener, der føres videre, om der er parringsdygtige individer, mv) og socialt (adfærd, gruppesammensætning og -sammenhæng mv). Blandt ulve forårsager FK stor ustabilitet i flokken, hvilket ofte påvirker bestanden negativt. Desuden er der observeret unge ulve, som har mistet sine voksne flokmedlemmer, der udviser adfærdsmønstre der er uhensigtsmæssige for mennesker. De søger mad tæt på mennesker og er mere risikovillige.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Hvilke udfordringer oplever ulveflokkene som følge af FK.
 - Der mangler forskning på området, men dette er nogle erfaringer. Fx går hvalpe tæt på mennesker eller habitueres, og de mister deres frygt for mennesker. Hvalpene får heller ikke lært nødvendige færdigheder, hvilket gør at de kan finde på at lede efter mad i skralde-spande.
- Duehøgen er udsat for lignende udfordringer.
- Er handel med eksotiske kæledyr og fx elfenben også FK?

Se Peter Sundes PowerPoint-slides [her](#).

PLENUMDRØFTELSE: HVAD ER PROBLEMET? HVORFOR ER FK ET PROBLEM?

- FK skal udvides og ses i et større perspektiv. FK er et væsentligt problem, når det er bestandsregulerende. Det er dér vi skal fokusere i stedet for på individet.
- Udover dyrevelfærd skal sekundære/afløste effekter, på husdyr såvel som vildt, også med ind i vores overvejelser om FK.
- Vi skal have fokus på de konkrete effekter fremfor de etiske. FK er en krænkelse af vores retsbevidsthed, og altså også et socialt-etisk problem. Det er ikke alle ulovlige handlinger der p.t. er socialt illegitime, og det gør en stor forskel for om nogle FK-handlinger sker.
- FK-lovgivning er en glidebane med [for meget] plads til fortolkning. Gråzonerne skal derfor mindskes, da vi som samfund tillader for mange ulovlige handlinger.
- Vi skal prioritere [arbejdet med/mod] FK; også af hensyn til fremtidige generationers natursyn. Vores videre arbejde med FK handler i høj grad om respekt eller manglen deraf: Respekt for natur/biodiversitet som skal sikre artsrigdommen. Respekten kompromitteres grundlæggende af lovgivningen.
- Der findes et artshierarki som gør, at nogle FK-handlinger får mere opmærksomhed eller/og er mere socialt legitime/accepteret. Nogle arter går helt under radaren. Dog må vi nok prioritere hvad vi bruger tid på i forbindelse med FK (lovgivning, efterforskning, forskning mv) og måske rødlisten eller lignende kan bruges som værktøj.
- Lovgivningen til tider svag eller vanskelig at håndhæve:
 - Ulovlig placering af jagttårne kun håndhæves imens de er i brug. Altså er reglerne nemme at omgå.
 - Fugle beskyttes ifm. træfældning i deres yngletid, men det gør flagermus ikke.
- FK sker nogle gang uagtsomt; fx mod flagermus ifm. renovering af hus. Dog er det også et problem, at nogle vælger at begå selvtægt i form af FK. Her kan krænkelsen af ejendomsretten spille ind, hvis der opstår følelser som "det vil jeg ikke have hos mig" eller "på min ejendom kan jeg gøre som jeg vil".
- Der skal være mere fokus på naturbeskyttelsesloven og ikke kun jagt- og vildtforvaltningsloven. Der er en større almen forståelse af at naturbeskyttelsesloven gælder alle. Selvom jagt- og vildtforvaltningsloven også gælder alle, kan der opstå forvirring fordi dens navn kan antyde at den kun gælder jægere og lignende.
- Potentielle løsninger kan være at vi skal flytte og ændre hvad der er acceptabelt. Og desuden skal politikere føre an med deres retorik. Det har bl.a. været et problem at loven siger en ting (fx at ulven er fredet i Danmark), og at politikere siger noget andet (fx "vi vil have ulven ud af Danmark"). Dette kan så tilstrækkelig socialt-etisk tvivl hos en borger til at vedkommende kan overveje en ellers ulovlig FK-handling.

Efter denne plenumdrøftelse sammenfattede facilitatorerne deltagernes bidrag til en liste. Deltagerne blev efterfølgende bedt om at vælge, hvilket emne de synes var det vigtigste. Resultatet af stemmeafgivelsen kan ses i se bilag 1.

OPLÆG: "INDSIGT FRA KRYBSKYTTERI I AFRIKA OG EFTERSPØRGSLEN PÅ VILDTPRODUKTER I ASIEN" v. Martin Reinhardt Nielsen, Lektor, Københavns Universitet

Den FK Martin arbejder med er ofte ikke bæredygtig, rammer tit dyr der har bærende funktioner i de økosystemer de indgår i. Den er ofte forbundet til organiseret kriminalitet og udgør en sundhedsrisiko for mennesker.

I Afrika er krybskytteri til selvforsyning eller videresalg vigtig i fattige områder hvor der er begrænsede forsørgelsesmuligheder. Krybskytteri er her ofte forbundet med lavere befolkningstæthed, samt høj inflation. Korruption går hånd i hånd med krybskytteri.

I Tanzania havde et forsøg med bekæmpelse i Wildlife Management Areas ikke stor succes, da implementeringen var uigennemsigtig og gjorde kun ringe og overfladiske forsøg på at inddrage lokale. En del lokal jord blev overdraget til projektet uden at de lokale fik ordentligt forklaret konsekvenserne af dette. Projektet var præget af tvang, konflikter og vold. Håbet var at den lokale økonomi ville få et løft, men dette var ikke tilfældet (et enkelt område oplevede en økonomisk fremgang under projektet, men det var ikke beviseligt på grund af projektet).

Da projektet ikke nåede i mål, undersøgte man i stedet krybskytterne. Det kan godt betale sig at være krybskytte og derfor er det svært at afskrække dem. Krybskytterne er ofte svære at finde/fange fordi de arbejder i store, tyndbefolkede områder, og står derfor sjældent til regnskab for deres FK, fx i form af bøder. Bøder havde næsten ingen effekt, fordi indtægten fra kødsalget er så stort i forhold til bøderne og fordi krybskytterne sjældent får dem tildelt. Patruljerne som efterforsker FK og udsteder bøder har desuden tendens til at straffe krybskytterne som de har lyst.

Krybskytteri har vist bedst at kunne forhindres ved at krybskytterne har mulighed for en alternativ beskæftigelse med en komparativ god løn.

I Vietnam bruges næsehorn horn som naturmedicin. Nogle tror på dets sundhedsfremmende evner, for andre bruges det symbolsk for at vise rigdom eller hengivenhed. Der er forsøgt flere kampagner, men de bliver ofte ignoreret og folk tror ikke på dem. Det gjorde ingen forskel for forbrugerne at de ved køb af næsehorns horn medvirker til terrorisme og reduktionen af næsehornsbestanden. Rige forbrugere er villige til at betale mere for produktet, uanset om det er lovligt eller ej. Den væsentligste afskrækkelse skete ved at forbrugere kendte andre der havde haft negative erfaringer med produktet. Hvis produktet gøres lovligt, skal hvidvaskning forhindres, efterspørgslen må ikke eskalere, lovlige producenter skal effektiviseres og lovlige produkter skal erstatte de ulovlige produkter.

Det er altså vigtigt at forstå de lokale aktører og deres cost-benefit forhold til FK. Kommunikationskampagner skal designes og koordineres mere omhyggeligt. Og slutteligt skal den lokale forvaltning være mere gennemsigtig, retfærdig og fordelagtig for de lokale.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Nogle vil mene at tabt jagtlejeindkomst i forbindelse med ulven i Danmark afspejler et dansk cost-benefit forhold i relation til ulovlig jagt.
- Danske jægere tror ikke på at ulven forringer jagtlejen.

Se Martin Reinhardt Niensens PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "ULOVLIG JAKT PÅ STORE ROVDYR – EN HOLDNINGSUNDERSØKELSE FRA NORGE" v. Olve Krange, Sociolog, Seniorforsker, Norsk institutt for naturforskning

Ulovlig aflivning af ulve har stor betydning for ulvebestanden. Det estimeres at ca. halvdelen af alle dødsfald blandt ulve i Norge og Sverige er grundet ulovlig aflivning. Motivet er ofte en form for protest eller modstand ("crimes of dissent"). Ulven og dens aflivning bliver symbolsk for politiske og kulturelle magtkampe.

I april 2014 blev 12 jægere pågrebet og sigtet for FK i en stor aktion med 70 politifolk. Lederen fik en fængselsstraf og mistede sit jagttegn.

[Olve Krange viser en video hvor lederen argumenterer, at han og resten af gruppen føler sig tvunget til disse handlinger, og at der er stor lokal opbakning til handlingerne. Han giver yderligere udtryk for et lokalt 'vi' som modpart til den centrale (og sandsynligvis politiske) magt.]

Efter sagen blev påbegyndt voksede ulvebestanden voksede året.

En kvantitativ undersøgelse af folks holdninger til ulovlig aflivning af ulve i Norge viste, at næsten 50% synes det er "Fullstendig uakseptabelt" at skyde ulve ulovligt, og kun 8-12,5% synes det er "Fullstendig akseptabelt". Samme undersøgelse spurgte også hvad folk troede andre i deres nærmiljø ville svare. Her lå svarene mere spredte. Altså tyder dette på, at der er en minoritet som fylder meget i debatten. De der begår FK kan derfor tro at der er større lokal opbakning end der reelt set er. Undersøgelsen viste også, at de der ikke kan lide ulvens tilstedeværelse i Norge er mere tilbøjelige til også at synes det er acceptabelt at aflive dem ulovligt. Forskerne sammenlignede også folks holdning til ulovlig aflivning af ulve med køn, hvor de bor, natursyn, uddannelsesniveau mv.

Konklusionen på undersøgelsen er, at der ikke er stor social legitimitet bag ulovlig aflivning af ulve i Norge. Men hvis de som leder efter støtte til ulovlig ulvejagt, skal de rette opmærksomheden mod lavt uddannede, ældre og anti-elitistiske fornægtere af global opvarmning, som lever i rurale områder og lav tillid til centrale myndigheder.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget:

- Har I også en bermudatrekant for ulve i Norge?
 - Olve Krange: Ja, der er et område der er egnet til ulv, men som er helt ulvefrit.
- Vidste respondenterne hvad undersøgelsen skulle bruges til/hvad den handlede om?
 - Olve Krange: Ja, der var en beskrivelse af undersøgelsen og dens mål inden spørgsmålene.
- Hvor mange ulve ville I have i Norge uden ulovlig jagt?
 - Olve Krange: Norge deler ulvebestand med Sverige, men samarbejdet på området halter lidt.

Se Olve Kranges PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "A NORTH AMERICAN TAKE ON THE INSTITUTIONAL, LEGAL AND CULTURAL CONTEXT OF FAUNA CRIME" v. Nils Peterson, Professor North Carolina State University, USA

FK har altid eksisteret i en eller anden form, men gjorde for alvor sit indtog i Nordamerika efter kolonitiden. Mange vildtbestande styrtdykkede, hvilket resulterede i mange naturbeskyttende indsatser. Selvom der blev udviklet lovgivning på området, blev der ikke afsat resurser til dens håndhævelse.

Der sker en del FK i Mexico, såsom krybskytteri til selvforsørgelse, resurseudvinding og vildttrafficking (eksotiske kæledyr mv). Mexicansk lovgivning på området er svag og vag. En stor del privat jord blev omdannet til fælleseje i 1917, hvilket har ført til "tragedy of the commons". Desuden er jagttilladelser regulerede, men udstedes oftest til udlændinge.

I Canada og USA blev der etableret en række reservater for fugle og vildt i slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet. Dette følges op af diverse politikker og konventioner. I USA anses alt vildt juridisk at være offentligt eje/fælleseje; også når det færdes på privat grund. Der sker en del FK i landområder bl.a. som protest imod myndighederne. Her har den stødt voksende regulering af det fælles ført til modstand i form af FK. USA har 'wildlife enforcement officers' [WEO, Red] som er en myndighed udenfor politiet, der primært håndhæver lovgivning om natur. Midlerne til denne WEO kommer fra salg af gevær og jagttilladelser. WEO har fokus på at kontrol fremfor at forebygge FK. Der er relativt få WEO i forhold til arealet, og USA er derfor dårligt dækket ind. Tilmed udfordres WEO'erne fordi FK kan have en høj social legitimitet lokalt. Langt størstedelen af FK hverken opdages eller meldes. Alvorlige FK-sager er sjældne, men disse straffes ofte med bøder (som har varierende effekt). "Menneske-menneske" sager anses som mere alvorlig i retten, anklagere er uinteresserede, og dommere anses for at straffe FK-sager 'blødt'.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Oplever man organiseret modstand? Fx ligesom mod ulven i Skandinavien?
 - Nils Peterson: Der er stor modstand, men det tager oftest form af 'shoot, shovel and shut up', hvor man går stille med dørene og ikke vedkender sig sine handlinger offentligt.
- Kulturelle årsager til modstand som fællesnævner (i CA, USA & DK). Hvad kan der gøres ved det?
 - Nils Peterson: Mennesker der føler sig marginaliseret skal have en følelse af kontrol og skal gives en stemme. Fx mistede mange i North Carolina jord til jagt. Nu forsøger man at give denne jord tilbage.
- Kan du give eksempler på hvilke straffe man får for ulovligt at aflive fx ulve eller bjørne?
 - Nils Peterson: Det kan være fængselsstraf og bøder. Sagerne når sjældent hele retsprocessen igennem, men hvis de gør, kan de godt få fængsel for det.
- Stiger eller falder antallet af FK i USA?
 - Nils Peterson: Det ligger nok relativt stabilt.
- Forvaltningen af red wolf (*Canis rufus*) (rødulven) er blevet påvirket af FK. Er der andre eksempler?
 - Nils Peterson: Slang, padde og kødædende planter trues af ulovlige samlere.

Se Nils Petersons PowerPoint-slides [her](#).

PLENUMDRØFTELSE: "DEN DANSKE KONTEKST"

- By-Land konflikten fylder meget på tværs af lande når det gælder faunakriminalitet som en reaktion mod marginalisering. Nogle oplever eller føler bekymring for at blive latterliggjort for deres bekymringer, holdninger, oplevelser mv.
- Der er en skala fra marginalisering til magtesløshed. Oplevelsen af at blive marginaliseret virker til at vokse i forbindelse med etableringen af naturnationalparkerne.
- Ved at imødekomme og italesætte magtesløshed/marginalisering kan den omdannes og reduceres. Desuden har det god effekt at skabe noget ejerskab blandt lokalbefolkningen. Man kan fx se at der nu er status i at have havørne eller kongeørne på sin grund, hvor det tidligere har været arter man ønskede bekæmpet.
- Der virker også til at være en voksende interesse blandt landmænd som understøtter en positiv udvikling af naturen/artsrigdommen på deres bedrift. Vi skal i forbindelse med by-land snakken huske at FK ikke kun sker i Vestjylland eller mod ulve.
- Det er vigtigt at skelne mellem tilfældig og organiseret FK, når vi taler om motiver. Andre væsentlige faktorer der medvirker/kan medvirke til at FK sker, er bl.a. sociale værdier, (lokal) legitimitet, status (enten den vedkommende har eller den de kan opnå) og gruppepres.
- Vi skal også skelne imellem et menneskes holdning til en art og dennes holdning til FK, for de vil ikke nødvendigvis aflive et dyr de ikke kan lide, hvis de får muligheden for det.
- Retssystemet er ikke gearret til FK-sager; hverken her eller i USA. Vi oplever mange af de samme udfordringer til trods for at USA har flere resurser. Det går igen i flere oplæg at højere straffe og mere efterforskning ikke alene løser problemet.
- De som begår FK skaber/kan skabe deres egen sandhed eller myte for at forsvare deres handling. Nogle føler at de har ret til at begå FK, fx for at beskytte familien eller lokalsamfundet.

OPLÆG: "DE PROBLEMATISKE ROVFUGLE – BELYST VED TO EKSEMPLER FRA NORDJYLLAND" v. Jan Tøttrup, rovfugleekspert og ringmærker

Jeg har lavet tællinger af duehøg i Vendsyssel siden 1977. Bestanden peakede i de tidlige 1990'ere, og faldt så indtil ca. 2008, hvorefter der har været en lille stigning. I tiden hvor bestanden begyndte at falde blev det populært blandt lodsejere at sælge jagten og der blev der udsat fasaner. Men da fasaner også er bytte for duehøgen er der en, for lodsejeren uønsket, konkurrence. Som antallet af fasaner steg, faldt bestanden af duehøg. En anden tendens er at de ynglende duehøge altid er relativt unge, hvilket bevidner at duehøgene ikke får mulighed for at blive særligt gamle. I midt 1990'erne fandt jeg mange fælder med levende agn. Der er altså blevet begået FK for at beskytte de udsatte fasaner.

Hvordan løser vi problemet? Melder jeg fx ulovlige fælder til politiet, vil det blot skabe mistillid mellem mig og lodsejerne, hvilket kan få konsekvenser for et fortsat samarbejdet. I stedet virker dialog godt, hvis emnet behandles forsigtigt. Der har været forsøg på at flytte duehøgene hvilket har fungeret ret godt (kun ca. 9% vender tilbage), trods en del skepsis. Dette har også medvirket til at ændre nogens holdning.

Reaktionen på kongeørnens ankomst var ret lig den på ulvens ('fuglenes ulv'). Kongeørnen kom til Danmark for ca. 25 år siden, men bestanden har ikke udviklet sig som den 'burde', hvilket kan være grundet FK. Ørnen nedlægger sædvanligvis bytte på 2-4 kg, men spiser også større dyr og dyr nedlagt af andre rovdyr. Ligesom duehøgen tager kongeørnen til tider menneskers husdyr/nyttedyr, hvilket fører til bitterhed. På baggrund af ringmærkningsdata ved vi at overraskende mange er fundet døde; altså oplever arten en kryptisk dødelighed. Det var tidligere helt legitimt at slå kongeørne ihjel og endda noget man var stolt af. Men efter deres genkomst til Danmark (hvor de nu er fredet), er det ulovligt at gøre dette. De fundne døde fugle er ofte blevet skudt og er ofte meget unge. Kongeørne bygger tit reder tæt på fasanopdræt hvor der er masser af føde, men så dør mange af disse fugle ret unge.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Hvor kommer ørnene fra?
 - Jan Tøttrup: Nok fra Mellem- eller Nordsverige.
- Er der kommet flere til fra udlandet (siden deres genkomst til Danmark)?
 - Jan Tøttrup: Det virker til at den danske bestand opretholder sig selv.
- Hvor mange GPS-mærkede er forsvundet?
 - Jan Tøttrup: Nogle GPS'er har ikke virket. Mange fugle er døde i deres første år (hvilket i nogen udstrækning er forventeligt). Men ingen GPS'er er bare forsvundet.
- Duehøgen bruges som jagtfugl i Mellemøsten.
 - Jan Tøttrup: Har set nogle enkelte med læderstropper mv, som nok oprindeligt var tamdyr.
- Er det ikke for langt at gå at sige det er FK på baggrund af fundne fugle?
 - Jan Tøttrup: Jo, men der er mærkeligt mange der er døde og i en bemærkelsesværdig ung alder.
- Det er det samme som med ulven: Det kan ikke være tilfældigt at den eneste skudte ulv blev filmet.
- Vi skal passe meget på med den måde vi kommunikerer om kryptisk dødelighed da det skaber/kan skabe stor polarisering.
- Vedrørende ulovlige fælder: Dette er et mørkeområde. Hvor melder du ikke disse?
 - Jan Tøttrup: Til ejeren (af jorden), for jeg vil gerne opretholde en god relation til lodsejeren.
- Men så har vi ikke data på området.
 - Jan Tøttrup: Det er konsekvensen for dialog og fortsat samarbejde.

Se Jan Tøttrups PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "SKUDTE OG FORGIFTEDE ROVFUGLE INDLEVERET TIL FALDVILT-TORDNINGEN" v. Sussie Pagh, Ph.d., Seniorforsker, Aalborg Universitet

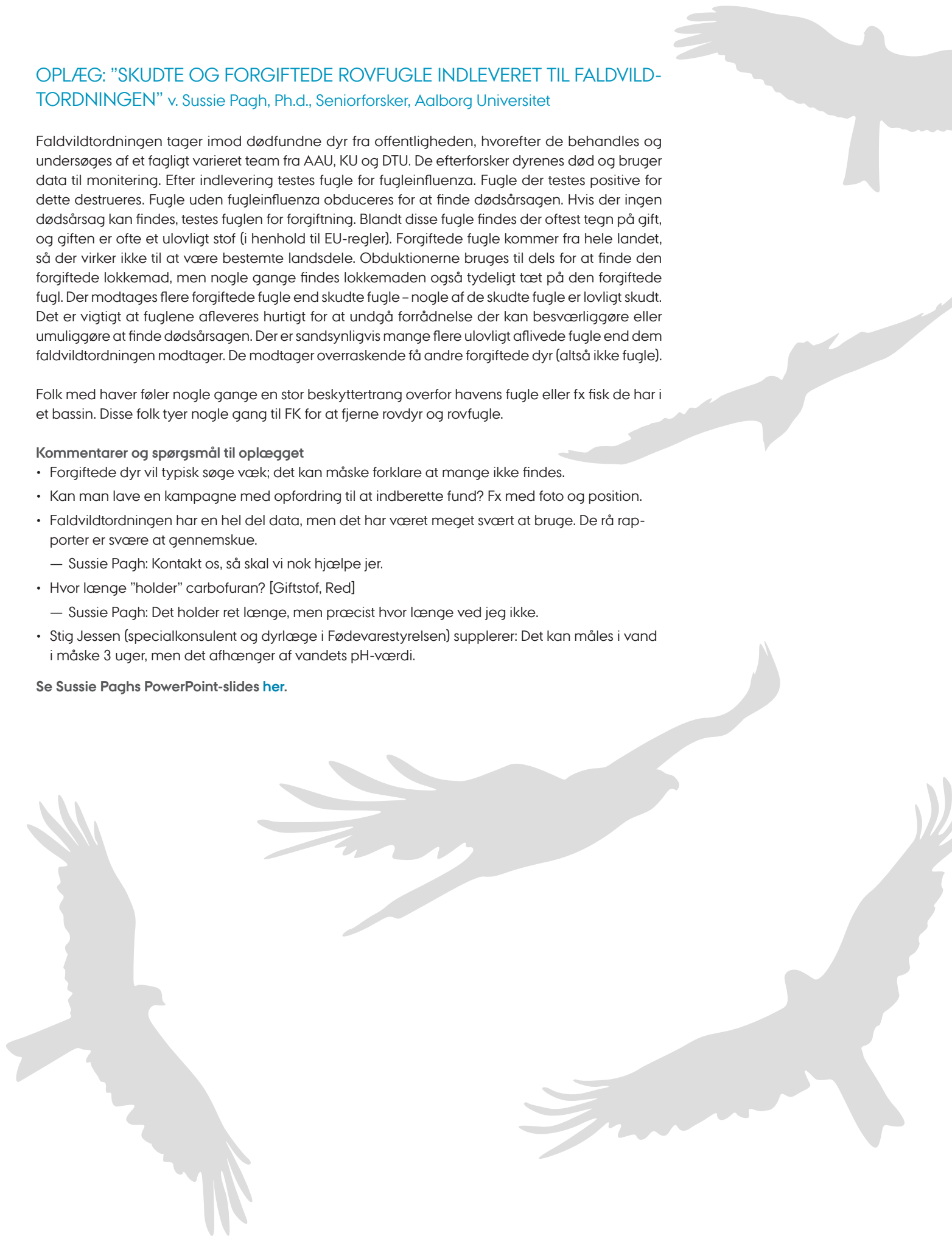
Faldvildtordningen tager imod dødfundne dyr fra offentligheden, hvorefter de behandles og undersøges af et fagligt varieret team fra AAU, KU og DTU. De efterforsker dyrenes død og bruger data til monitoring. Efter indlevering testes fugle for fugleinfluenza. Fugle der testes positive for dette destrueres. Fugle uden fugleinfluenza obduceres for at finde dødsårsagen. Hvis der ingen dødsårsag kan findes, testes fuglen for forgiftning. Blandt disse fugle findes der oftest tegn på gift, og giften er ofte et ulovligt stof (i henhold til EU-regler). Forgiftede fugle kommer fra hele landet, så der virker ikke til at være bestemte landsdele. Obduktionerne bruges til dels for at finde den forgiftede lokkemad, men nogle gange findes lokkemaden også tydeligt tæt på den forgiftede fugl. Der modtages flere forgiftede fugle end skudte fugle – nogle af de skudte fugle er lovligt skudt. Det er vigtigt at fuglene afleveres hurtigt for at undgå forrådnelse der kan besværliggøre eller umuliggøre at finde dødsårsagen. Der er sandsynligvis mange flere ulovligt aflivede fugle end dem faldvildtordningen modtager. De modtager overraskende få andre forgiftede dyr (altså ikke fugle).

Folk med haver føler nogle gange en stor beskyttertrang overfor havens fugle eller fx fisk de har i et bassin. Disse folk tyer nogle gange til FK for at fjerne rovdyr og rovfugle.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Forgiftede dyr vil typisk søge væk; det kan måske forklare at mange ikke findes.
- Kan man lave en kampagne med opfordring til at indberette fund? Fx med foto og position.
- Faldvildtordningen har en hel del data, men det har været meget svært at bruge. De rå rapporter er svære at gennemskue.
 - Sussie Pagh: Kontakt os, så skal vi nok hjælpe jer.
- Hvor længe "holder" carbofuran? [Giftstof, Red]
 - Sussie Pagh: Det holder ret længe, men præcist hvor længe ved jeg ikke.
- Stig Jessen (specialkonsulent og dyrlæge i Fødevarestyrelsen) supplerer: Det kan måles i vand i måske 3 uger, men det afhænger af vandets pH-værdi.

Se Sussie Pagh's PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "FØDEVARESTYRELSENS ROLLE I SAGER OM FAUNAKRIMINALITET"

v. Stig Jessen, Specialkonsulent og dyrlæge i Fødevarestyrelsens Veterinærrejseshold

Veterinærrejsesholdet laver kontrol af fx dyrevelfærd og -sundhed, samt dyretransport, men laver også sagsbehandling på komplekse eller grove veterinærrelevante sager.

I 2017 oprettede Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen og Fødevarestyrelsen en 'Rovfugle Task Force' hvis formål er at sikre samarbejde i sager med mistanke om brugen af ulovlig gift mod rovfugle. Denne Task Force har blandt andet arbejdet med følgende sager:

- En havørn forgiftet af carbofuran på Lolland i 2017. Døde ved ankomst til dyrlæge.
- En død makrel findes propfuld af carbofuran i Store Vildmose i 2017. Området lukkes for jagt og fiskeri af fare for forgiftning af mennesker.
- 5 døde sølvmåger, som er en plage for minkavlere, findes forgiftet af parathion ved Brovst i 2019. Der findes en yderligere død og forgiftet måge på en minkhal.
- 4 havørne og 1 glente findes døde på Tåsinge i 2020. Flere af dem er forgiftet med carbofuran.
- 8 døde måger fundet forgiftet med chloralose, indtaget via cocktailpølser.

Ingen af ovennævnte sager fører til sigtelser.

- En død musvåge findes nær et udlagt fasankadaver forgiftet med carbofuran i 2017. Jæger erkender forgiftningen i forsøg på at komme de forstyrrelser til livs der opleves på jægerens udsatte fasaner. Gerningspersonen idømmes 40 dages betinget fængsel.

I den fremtidige behandling af sådanne sager skal indsatsen koordineres, så der fx kan sikres de nødvendige beviser. Gerningsstedet skal undersøges grundigt af relevant myndighed. Døde dyr skal hurtigst muligt undersøges. Der skal være et solidt samarbejde mellem forskellige myndigheder og regelmæssig udveksling af viden og erfaring. Sagerne skal efterforskes og tildeles tilstrækkelige resurser, på samme niveau som anden farlig kriminalitet.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Er der et bestemt tidspunkt på året hvor man finder flest forgiftede fugle?
 - Stig Jessen: Det virker det ikke til, men det er svært at sige.
- Hvor kommer det brugte carbofuran fra? Og hvor stærkt er det?
 - Stig Jessen: Det er nemt at skaffe på internettet. Det blev brugt som snelegift inden det blev forbudt. Nogle har rester liggende fra da det var lovligt.
- Kan 'ophæng' (lokkemad) uden gift være brugt af fx fotografer?
 - Stig Jessen: Ja, det kan det, men når vi finder noget/undersøger noget der er blevet indberettet ved vi ikke nødvendigvis hvorfor det er blevet gjort.
- Fratagelsen af jagttegn kunne bruges som afstraffelse.
- Man kan kun sigtes hvis der er beviser, og de kan være svære at finde. Desuden kan jagttegn kun frakendes ved gentaget lovovertrædelse.

Se Stig Jessens PowerPoint-slides [her](#).

OPSAMLING PÅ OPLÆG FRA DAG 1

- Dyreværnsaspektet skal med.
- Det er ikke bare jægere der udøver FK.
- FK kan og bør kalkuleres som en socioøkonomisk værdi.
- Vi skal tænke over retorikken vi bruger.
- Vi skal også have "småt" FK for øje → der er en ligegyldighed overfor nogle former for FK.
- Sikkerhed: Gift er til fare for mennesker, samme med skud om natten. "Vi har ret til at regulere vores omgivelser."
- Der sker en holdningsændring omkring jagtvaner (eksempel givet → til det værre).

AFTENOPLÆG: "JAGTETIKKENS HISTORISKE KERNEBEGREBER OG UDVIKLING" ved Jes Lynning Harfeld, lektor, Aalborg Universitet

Hvis vi skal ændre vores moralske overbevisning, skal vi først forstå den eksisterende moralske overbevisning og dens rødder. Hvordan moral og etik ændres og udvikles over tid, hedder 'moral change theory'.

Mennesker har – og har altid haft – et meget tæt forhold til dyr, men den har ændret sig en del. I Biblen ser vi hvordan mennesker opfatter sig som anderledes og ofte overlegen i forhold til andre dyr. Og Platon skrev om jagt som en måde at brødføde sig selv, men han skelnede imellem forskellige måder at drive jagt, som gør jægeren til et godt eller dårligt menneske. For Aristoteles eksisterer dyr for mennesket. Altså er de til for at mennesker kan bruge dem.

I en tekst der egentlig handler om (menneskelig) slaveri og racisme skriver Jeremy Bentham, at dyr lider ligesom mennesker og måske vi skal behandle dem anderledes end vi gør. Mennesker har altså længe opfattet sig selv som værende øverst i hierarkiet, og det er kun for ganske nyligt at vi er begyndt at tænke på dyrenes tarv. Fra 1822 begynder dyreværnsforeninger og -love at blive til, og mennesker begynder at se en iboende værdi i naturen (og dyr). Vi beskytter både individer og bestande. Dog slås vi stadig med os selv om hvordan og hvor meget vi værdsætter dyr og naturen.

I dag er dyrevelfærdsorganisationer så almindelige og så dybt integreret i vores samfund, at det er ganske almindeligt at være medlem af en sådan organisation. Vi har flere mærkningsordninger som skal hjælpe os forbrugere til at træffe de rigtige valg. Altså er der sket en tydelig forandring i vores moralske opfattelse af dyr.

Grundlæggende moralsk overbevisning opbygges over tid og påvirkes af familie, kultur, samfund mv. I nogle tilfælde er den en umiddelbar og øjeblikkelig reaktion, andre gange er overbevisningen mere reflekteret og bevidst. Overbevisninger kan ændres; både hos individer og i grupper/samfund, hvilket vi ser klare eksempler på, fx i forhold til revselsesretten og til homoseksuelle. Moralsk forandring er social-etisk, og altså samfundsbaseret, og der er ofte en sammenhæng mellem social-etik og lovgivning. Social-etik er dynamisk, men ikke retningsbestemt og kan ikke siges at være 'god' eller 'dårlig'.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Går forandringen hurtigere i nogle perioder?
 - Jes Lynning Harfeld: Ja, teknologi og lovgivning kan fx skubbe forandringen på vej. Fx siger har afskaffelsen af slaveri været fremskyndet af udviklingen af landbrugsteknologien.
- Ift. skydefuglekonceptet (fx opdrættede fasaner) vil mange udenfor jægerkredse hverken forstå hvorfor det gøres eller begræde hvis det forbydes. Dette kan sammenlignes med udfasningen af buræg, hvor der ingen (eller kun meget få) forkæmpere var for at beholde burhøns. Argumenterne imod at beholde burhøns (dyrevelfærd) vejede tungere blandt befolkningen end dem for (billigere produktion). Det vil nok være lignende med opdrættede fugle til jagt.
 - Jes Lynning Harfeld: Svineproduktion er noget vi accepterer, men alligevel ikke har lyst til at se. I fremtiden vil det måske opfattes som uetisk.
- Der må da være eksempler på at moralsk overbevisning "går baglæns"..?
 - Jes Lynning Harfeld: Du antager at ændringen har en (god/dårlig eller rigtig/forkert) retning, men vi skal snarere opfatte det som en udvikling. Men jo, nogle udviklinger af moralsk overbevisning hænger ikke ved.
 - Jes Lynning Harfeld: Brugen af faglige argumenter ændrer ikke nødvendigvis ved stærkt værdibaserede overbevisninger.
- Hvad med andre kulturelle kontekster?
 - Jes Lynning Harfeld: Mit fokus i oplægget har været på Vesten. Man ser lignende tendenser andetsteds (fx Vietnam ifm. næsehornsapulver). Det fungerer ikke godt at "eksportere moral", så det skal man lade være med.
- Individtænkningen vokser, men bestandstænkningen er stadig dominerende.
- Hvordan beslutter vi om vi skal fokusere på bestande eller individer? Er der et hierarkisk forhold mellem individ og økosystemsetik?
 - Jes Lynning Harfeld: Problemet er at vi skal forvalte dem samlet, og det er ikke altid foreneligt. Det er ikke hierarkisk.
- Er det en Disneyficering, at der er mere fokus på individer?
 - Jes Lynning Harfeld: Nej, der er flere dynamikker, der spiller sammen.
- Vil vores drøftelser nu være irrelevante om 10-20-30 år?
 - Jes Lynning Harfeld: Sandsynligvis. Der sker ændringer på moralsk overbevisning fra generation til generation. FK forsvinder ikke, men tænkningen vil ændre sig, selvom nogle også vil 'arve' den fra forældrene.
- Er vi som mennesker i stand til at tænke anti-antropocænt; tage os selv ud af fokus ved at tilside sætte os selv?
 - Jes Lynning Harfeld: Det kan man nærmest ikke. Det skal i så fald være en konstant, aktiv handling.
 - Jes Lynning Harfeld: Naturen er blevet fremmedgjort for os fx ved at vi har mindre kontakt til den og at vi gemmer vores produktion væk.

Se Jes Lynning Harfelds PowerPoint-slides [her](#).

DAG 2: OPLÆG OG DRØFTELSE

OPLÆG: "ETTERFORSKNING AV ULVEDRAP MED SÆRLIG HENBLIKK PÅ ØKOKRIM SIN ROLLE"

v. Paul Larsson, professor i kriminologi ved Politihøgskolen i Oslo, Norge

Den nationale norske politienhed til efterforskning og påtale af FK hedder Økokrim. Økokrim har meget få resurser. Dertil kommer at FK-sager er vanskelige at efterforske og det lokale politi mangler tit kompetencerne til det. En del af Økokrims feltarbejde i forhold til miljøkriminalitet, udføres af en statslig enhed (ikke politi) med ni medarbejdere med forskellige og specialiserede fagligheder. Enheden modtager og efterforsker sine egne sager. Langt de fleste opklares, hvilket sandsynligvis hænger sammen med, at enheden selv vælger hvilke sager de påtager sig.

Mindre rovdyrsager efterforskes ofte af de lokale politi med støtte fra Økokrims miljøenhed. Større sager og principielle sager efterforskes af miljøenheden. I gennemsnit bruges ½-1 fuldtidsansattes tid per år på sager om store rovdyr.

To eksempler på sager. Politiet fandt en gruppe der talte om at aflive ulve ulovligt. Miljøenheden aflyttede gruppens samtaler og en person talte åbent om at have aflivet flere ulve ulovligt. Personen blev sigtet og fængslet i et år og blev frataget sit jagttegn i 3 år. I en anden sag påstod en person at have skudt en ulv i nødværge. Det tæller som nødværge hvis ulven angriber og den pågældende person har forsøgt at skræmme dyret ved advarselsskud. I efterforskningen hjalp mordefterforskere med at undersøge projektilmønster mv. Efterforskningen viste, at ulven ikke var på vej imod personen og der blev ikke affyret et advarselsskud. Altså var der ikke tale om nødværge og personen blev sigtet for FK.

Der er brug for flere resurser, mere erfaring og udviklingen af kompetencer i efterforskningen af FK.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Dansk politi har kigget mod det norske Økokrim (miljøenheden).
- Skilsmisser leder nogle gange til opklaringen af FK, fordi ægtefælden fortæller myndighederne om ex-partnerens ulovligheder.
- Hvad var motivet i det første eksempel?
 - Paul Larsson: Det er usikkert, men formentlig den status det gav, en irritation over myndighederne og en opfattelse af, at det var 'hans skov'. Den dømte skød 11 ulve og blev frataget sit jagttegn pga. flere forseelser.
- Hvorfor giver det status?
 - Paul Larsson: Gerningspersonen påtog sig rollen som den lokale beskytter. Der er noget lokal opbakning (dog ikke under retssagen) pga. lokales oplevelse af marginalisering, samt en tro på at ulven medfører økonomiske tab. Hele gruppen oplevede derfor at have en stor legitimitet lokalt.
- Bruges ulovligt aflivede ulve til noget? Fx trofæ?
 - Paul Larsson: Nej, så ville de have beviser derhjemme; hvilket ikke er klogt. Måske tager nogle dog en tand eller lignende.

Se Paul Larssons PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "HVAD LAVER POLITIET I FORHOLD TIL FAUNAKRIMINALITET?"

v. Niels Christian Arberg, Specialkonsulent, Dyrevelfærd og CITES, Midt- og Vestsjællands Politi

Danmark er meget lig det norske system. I Danmark ligger hovedfokus på dyrevelfærd, dyresundhed, dyretransport, hundeloven og truede/fredede dyr. En del af arbejdet sker på tværs af landegrænser fordi kriminaliteten også gør det (fx ulovlig handel med eksotiske dyr og dyretransport) og dansk politi arbejder derfor internationalt, fx med EU og andet europæisk samarbejde.

Politiet og Anklagemyndigheden har nedsat en arbejdsgruppe om FK som skal udvikle vejledninger for sagsbehandling og efterforskning af disse sager, da politiet p.t. ikke er rustet til dem. Desuden skal sagsbehandling og sanktionspraksis ensartes.

FK er ofte karakteriseres af:

- Høj profit for gerningspersoner
- Lav opdagelsesrate
- Færre efterforskningsmuligheder for politiet end ved andet kriminalitet
- Lav prioritet i myndighedskæden
- Lav straf

Brud på Jagt- og Vildtforvaltningsloven eller Naturbeskyttelsesloven udløser oftest bødestraf – og bødetaksterne er ikke fastsatte. Man straffes kun med fængsel hvis der opnås økonomisk fordel ved gerningen eller hvis gerningen har forvoldt betydelig skade eller fare. Det er derfor fordelagtigt, hvis politiet kan forbinde en sag med Dyrevelfærdsloven, da det under denne er nemmere at rejse tiltale og sigte gerningspersoner, hvor der er fastsatte bødetakster og fængselsstraf. Udgangspunktet for dyrevelfærdsloven er, at det ikke må kunne betale sig at bryde den. Forældre til en gerningsperson under lavalderen kan sigtes for barnets forbrydelse. Politiet kan ikke fratage et jagttegn. For at miste sit jagttegn skal personen have udført flere agtsomme forseelser.

Når det gælder efterforskningen, skal nogle krav være opfyldt.

- For at foretage en legemsbesigtigelse skal der være begrundet mistanke og undersøgelsen skal have væsentlig betydning for efterforskningen.
- Kan forbrydelsen straffes med 1,5 års fængsel kan politiet yderligere indsamle DNA og fingeraftryk, bruge automatisk nummerpladegenkendelse og (i nogen grad) observere personen.
- Ved strafferamme på 6 år kan politiet aflytte telefoner, indsamle teleoplysninger og aflæse data, og (i vidt omfang) observere personen.

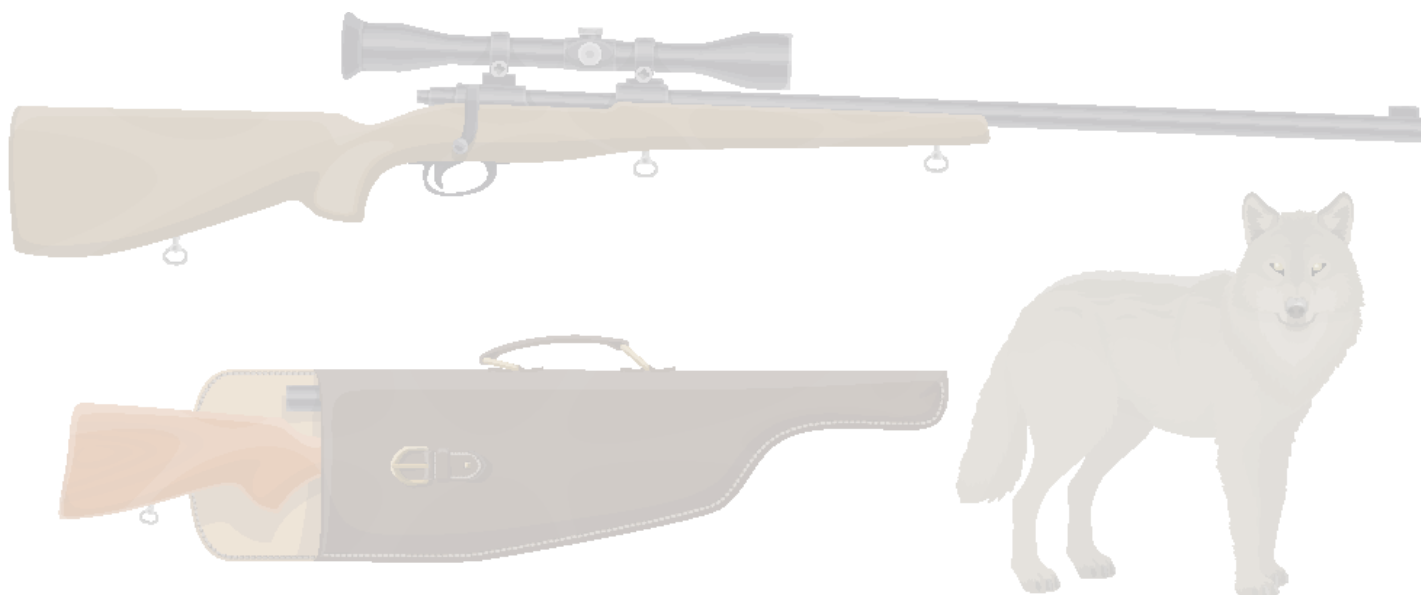
I forbindelse med FK er det derfor begrænset hvad politiet kan gøre. Der er for nyligt sket en ændring af loven omhandlende ulovlig handel med dyr og planter som giver politiet flere muligheder for efterforskning. Jeg er derfor fortrøstningsfuld i forhold muligheden for lignende ændringer i andre FK-relevante love.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Politiet har efterspurgt fastsatte bødetakster, men retten virker, efter politiets oplevelse, ikke særligt interesserede. Der mangler et nationalt bødekatalog indenfor jagtlov og derfor opfordres tilstedeværende vildtkonsulenter til at bede om dette. Når der ikke er fastsatte bødetakster, fremstår straffen tilfældig og useriøs, og derfor skal retten tage det mere alvorligt hvis det skal ændres.
- Det er svært at få konfiskeret de redskaber der bruges til FK, fx en arvet riffel.
- Den nævnte arbejdsgruppe arbejder pt på et bødekatalog med fastsatte og højere takster.
- I et eksempel fra byretten var det muligt at få udstedt store bøder, fordi sagen var godt forberedt.
- At miste sit jagttegn har sandsynligvis større effekt end bødestraf. Det skal derfor gøres nemmere at fratage denne.

- Hvor anvendeligt vil det være hvis I får adgang til de rigtige redskaber? Fx teledata.
 - Niels Christian Arberg: Det afhænger af sagen, men vil ofte være meget anvendeligt og gøre en stor forskel for efterforskningen.
- Fik ham der skød ulven konfiskeret bilen (som han sad i da han skød)?
- Nej, for i så fald skal bilen aktivt været brugt i gerningen.

Se Niels Christian Arbergs PowerPoint-slides [her](#).

OPLÆG: "MENNESKET I NATUREN"

v. Marianne Ebbensgaard, Antropolog, Danmarks Jægerforbund

Oplæggets tager afsæt i et projekt mellem DOF og DJ om rovfugle. Gennem uddannelse og undervisning forsøger man i projektet, at øge information og kommunikation for at reducere ulovligt drab på rovfugle. I projektet forsøgte vi at undersøge hvorfor nogle begår FK. Det viste sig at der generelt er enighed om, at det at dræbe fugle ikke er i orden, og ingen synes at vide hvem der gør det, men ulovlige drab på rovfugle sker ofte på i områder hvor der er en form for professional jagtforvaltning.

Vores forhold til og forståelse af naturen påvirker hvordan vi relaterer til den. Vi anser sommetider faunakriminelle som enkelte "rådne æbler", men det er ikke nødvendigvis tilfældet og der kan være sociale, økonomiske og kulturelle faktorer som får 'almindelige' mennesker til at begå FK.

FK bliver ofte fortiet og er man f.eks. skytte, risikere man at miste sit arbejde hvis man bliver 'taget'. Nogle ser FK som et 'nødvendigt onde', nogle ser det som et udtryk for en dårlig kulturel arv og en kompensation for manglende dygtig.

Menneskers forhold til naturen er forbundet til følelser. Hvis verden ikke passer ind i vores overbevisning, kan folk finde på at begå faunakriminalitet, baseret på konkurrerende narrativer såsom: At vi er nødt til at beskytte nogle arter (fx rovfuglenes byttedyr) mod rovfuglene.

Vi behøver bedre og anderledes undervisning af vores jagtvæsner, men problemet rækker også udover jagten.

Kommentarer og spørgsmål til oplægget

- Der er et stort fokus på udsætninger, så det er godt der også nævnes andre eksempler, fx agerhøns.
- Langt de fleste FK handlinger sker på helt andre arter.
- FK gerningspersoner er ikke bare gode eller dårlige mennesker. Det er ofte mænd, men de kan være presset [f.eks. i forhold til ulve] af en trang til at beskytte familien/lokalområdet.
- Hvad definerer om man er jæger? Det er et lidt svært begreb. Fx når nogle udtaler sig på vegne af jægere eller lokalsamfundet uberettiget. Eller når jægerstanden tager afstand til noget eller værdisætter om man er en 'rigtig' jæger eller ej.
- Det er nok ikke et jagtligt motiv der er bærende i FK.
- Et norsk forskningsprojekt viste at mange var enige om ulvens mange positive træk, men hvorvidt man mente der var plads til den afhang af typen af natur (vildmark vs. natur tæt på mennesker). Altså har vi klare ideer om hvor dyr hører til og hvordan de skal opføre sig. Ideer som ikke altid er realistiske.
- Den norske vildmark er der hvor der udbetales mest i erstatning.
- Den lovlige efterstræbelse af skarv er voldsom.
- Norsk undersøgelse viser at vi tillægger andre lavere moral end os selv.
- Vi tolker dyrs adfærd som 'unormal' selvom de opfører sig helt naturligt. Intet har indikeret unormal adfærd hos ulve i Danmark.

Se Marianne Ebbensgaards PowerPoint-slides [her](#).

OPSAMLING PÅ OPLÆGGENE V. HANS PETER HANSEN

Definitionen på FK er kompleks og vi har forskellige – men alligevel lignende – perspektiver på hvad ordet omfatter. Vi er enige om at jagt kan være forbundet til FK, men også at FK favner meget mere bredt. Fremadrettet bør vi arbejde med, hvordan vi bevæger os fra 'værdier' til handling. Det fokus vi har (dyreværn, populationer og samfundsmæssige konsekvenser), vil præge hvordan vi behandler FK. Artshierarkiet kan gøre FK vanskelig at arbejde med. Der bør måske være mere fokus på de sociale konsekvenser af FK. FK er meget kontekstafhængigt.

Temaet FK er fyldt med paradokser og modsætninger: Lovgivningen siger et, sager håndhæves på anden vis. Dette opleves også retorisk når politikere eller embedsfolk direkte eller indirekte modsiger eller handler mod lovgivningen. Den sociale og juridiske opmærksomhed og konsekvens FK-sager får, er præget af tilfældigheder. Det samme er medieopmærksomheden, hvilke sager hører vi om og hvilke hører vi ikke om?!

GRUPPEDRØFTELSER

HPH beder deltagerne om at diskutere spørgsmålet: HVORDAN KOMMER VI VIDERE?

- Institutionelt og organisatorisk?
 - Værktøjer (overvågning, efterforskning, kommunikation, samarbejder, resurser etc.).
 - Politisk (nationalt/lokalt, interesseorganisationer, lovgivning).
- Kommunikativt?
 - Information ('viden', design etc.).
 - Dialog (transparens, legitimitet, social kontrol)
- Strategisk?
 - Prioriteringer (Hvad og hvordan?)
 - Manglende viden?

HPH opfordrer til, at man i gruppen bruger hinandens forskellige fagligheder til at komme godt rundt om spørgsmålene. Grupperne fik herefter et par timer til at drøfte spørgsmålet og skrive deres refleksioner ned på plancher med henblik på en senere præsentation i plenum.

PRÆSENTATION AF GRUPPEDRØFTELSER

Gruppernes renskrevne plancher, er gengivet i nedenstående bokse. De supplerende kommentarer fra grupperne og fra plenum er gengivet efterfølgende.

GRUPPE 1

GRUPPE 1

- Laissez faire vs. Control
- How do we diminish the need for control?
- Increased autonomy (local ownership)
- Legitimacy of hunting legislation
- Teaching material
- Peer pressure
- Technology
 - Video
 - GPS

Supplerende kommentarer til gruppe 1

- Der er forskellige måder at forstå natur
- Vi skal skabe større lokalt ejerskab og engagement, bl.a. ved at ændre narrativet
- Både kommunikation og uddannelse skal målrettes
- Monitering af dyr kan bruges som et præventivt værktøj
- Evt. brug af teknologi som GPS og kamera

GRUPPE 2

GRUPPE 2

- Kortlægning af motiver og kategorisering
- "Barrierer" for anmeldelser og dialog? - Det tavse flertal
- Myter og fordomme
 - Få dem nedbrudt
- Processen for anmeldelse skal være mere enkel. -Hvem er rette myndighed?
- Prioritering
 - Biologisk værdi
 - Risiko for mennesker
 - Retsfølelse
 - Økonomisk

Supplerende kommentarer til gruppe 2

- Vi bør undersøge anmeldelsesbarrierer, så anmeldelse af FK kan gøres nemmere
- Vi bør undersøge myter mv
- Opgaven var vanskelig fordi det ikke er klart hvad FK er

GRUPPE 3

GRUPPE 3

Ensarte regler (fx jagttider)

Viden og retningslinjer v. fund af potentiel "faunakrim"

- Hvad er vigtigt i situationen? Action cards

Hvordan kan man også få mere fokus på det i politiet?

- Kan sager puljes?

Bedre forståelse for regler og baggrunden for regler

Vigtigt at arbejde med naturforståelse

Hvordan kan man sikre de bedste forhold for opklaring?

Nålestiksoperationer: særlige fokus

Aflive myter

Tab af identitet som jæger (mistet jagttegn) er "værre" end bødestraf

Pas på med at udpege særlige grupper "dem og os"

Tale sammen

Supplerende kommentarer til gruppe 3

- Naturforståelse og evt. ændre den
- Den viden vi har skal bruges bedre
- Narrativen/retorikken skal være "mindre os og dem"
 - Specielt ifm. jagt
- Vi bør undersøge effekten af fx duehøgen på fasaner/agerhøns

GRUPPE 4**GRUPPE 4**

Lovgivning

- Bred høring
 - Rådgivende forum?

Samfundsmæssig naturforståelse (dyrevelfærd)

- Ansvarlighed/accept

Det skal på skoleskemaet

Kommunikation – børn, unge, voksne

Straf

- Fratag jagttegn
- Rettighedsfrakendelse

Supplerende kommentarer til gruppe 4

- Viden og kompetencer skal spille sammen
- Indsatsen skal styrkes lokalt fx ved brug af kommunikation og ved at udviklet et større lokalt ejerskab
- Vi bør overveje mulighederne for rettighedsfrakendelse
 - Også andet end jagttegn
 - Hans Peter Hansen kommentar: Jagttegn er en "ekstra" ret som jægere risikerer at miste, som ikke-jægere ikke gør
- Love skal revurderes med praksis i tankerne

GRUPPE 5**GRUPPE 5****Værktøjer**

strafferammer → øgede muligheder for efterforskning uden øgede strafferammer.

1. Øgede straf- og sanktionsmuligheder: jagttegn, gevir mm.
2. Præcisering af regler. Omvendt bevisbyrde (skydetårne).
3. Formalisering af samarbejder både overordnet og lokalt/internt mellem myndigheder, politi, organisationer, politisk.

Kommunikation

1. Viden om rovfugles betydning → naturen og dens sammenhæng.
2. Påvirkning af etik – social kontrol.
3. Krav til at tage jagttegn.

Strategisk

Vidensspredning mellem myndigheder og andre

Supplerende kommentarer til gruppe 5

- Forbindelse mellem strafferamme og værktøjer
- Myndigheder skal have større mulighed for at frakende jagttegn og jagtudbytte
- Samarbejdet mellem fagfolk (inkl. politikere) skal formaliseres
- Der er behov for mere viden og ændret etik
- Viden skal være tilgængeligt og anvendeligt. Altså skal den være til at finde, forstå og bruge
- Resurseangel vil måske være mindre væsentlig hvis der etableres gode samarbejder

GRUPPE 6

GRUPPE 6

- 1A: § i straffelov for grove sager
- Grove sager
- Bilag 4 arter, gift, bil, om natten
- Frakend jagttegn 1. gang
- 1B: Kampagner for holdningsændring via interesseorganisationer
- 2A: Info til befolkningen, børn og særlige målgrupper
- 2B: Love/direktiver svære at påvirke
- Dialog med interessenter
- 3A: Grove sager jf. pkt. 1A
- 3B: GPS på flere ulve=viden om adfærd (info pkt. 2)

Supplerende kommentarer til gruppe 6

- Grove sager skal straffes på bestemt vis. Fx skal frakendelse af jagttegn mere i spil
- Bøder gør kun ondt ift. indkomst
- Der er behov for mere dialog, da vi oplever at det fungerer godt
- Det kan være vanskeligt at ændre og forstå de forskellige lag af love og regler
- Der er behov for mere viden om og monitorering af bestemte arter

GRUPPE 7

GRUPPE 7

- Netværk!
- Kontakter
- Faglighed
- Ensretning
- Lovgivning
- Straf
- Proportionalitet
- Keep it simple!
- Oplysning

Supplerende kommentarer til gruppe 7

- Vi skal skabe og vedligeholde faglige netværk
- Sager og straffe skal gøres proportionelle
- Regler og love skal være overkommelige
- Det skal være øget, strategisk og målrettet oplysning. Specielt ifm. uforsætlige overtrædelser

GRUPPE 8

GRUPPE 8		
Institutionelt og organisatorisk	Kommunikativt	Strategisk
<p>Nedsætte arbejdsgruppe på tværs af organisationer</p> <p>Politiets værktøjskasse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ændre strafferammen → flere værktøjer • Strafudmåling → Bøde, fratagelse af jagttegn, konfiskering af våben/køretøj ol. <p>Samarbejds møder i lokale enheder</p> <p>Action - Card <-----></p> <p>Handlingsvejledning ensrettet ml. organisationer</p> <p>Klar ansvarsfordeling ml. NST og MST</p> <p>Regelmæssige opfølgende møder i samme kreds som på kollokviet</p> <p>Mulighed for betinget frakendelse af jagttegn ved alm. simple overtrædelser af lov om J og VF</p>	<p>Social kontrol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • MST – vildtinformation (bladet) • DJ – Udarbejdelse af katalog over mulige områder/indsatser til SK • Landbrugserhvervet <p>Oplysning/uddannelse af kommunalt ansatte</p>	<p>Vedvarende status/momentum</p> <p>Øget kommunikation internt+eksternt</p>

Supplerende kommentarer til gruppe 8

- Strafferammen er ikke god nok og politiet mangler værktøjer; specielt lokalt
- Der skal samarbejdes yderligere
- Der skal laves tiltag, der leder til mere social kontrol
- Anmeldelsesprocessen skal konkretiseres
- Der skal være bred og strategisk kommunikation

GRUPPE 9

GRUPPE 9

Institutionelt og organisatorisk

- Erfaringsudveksling, formalisering mellem myndigheder, afstemning
- Pres fra interesseorganisationer, pres på lovgivning (fx frakendelse af jagttegn), strafferammer, grovhed, signalværdi, politiske holdninger

Kommunikativt

- Alle har et ansvar, informationsmateriale fra styrelser og organisationer, kampagner på sociale medier og i skolerne, almen dannelse om etik og moral
- Kommunikation og vidensdeling over landegrænser, tværvideenskabeligt samarbejde, forståeligt for almindelige mennesker, kampagne om hvad faunakrim er, oplysning, målrette efter målgruppen

Strategisk

- Hr og Fru Danmark – ét spor; bevidste faunaforbrydere o.l. – andet spor (målrette → info-kampagne vs. strafferamme)
- Bedre efteruddannelse af politi (fx inddrage myndighederne)
- Erklæringer fra fagmyndigheder (fx Det Veterinære Sundhedsråd) → Flere resurser, kortere sagsbehandlingstid (fra anmeldelse til afgørelse)
- Huske at inddrage dyrevelfærdsloven
- Forskning og samarbejde, EU-samarbejde hvor styrelserne er inddraget (og nordisk samarbejde)
- Retorik

Supplerende kommentarer til gruppe 9

- Straf og muligheden for frakendelser skal revurderes
- Kommunikationen skal målrettes; også internationalt. Det skal sørges for bedre kendskab til FK
- Fagfolk skal uddannes bedre og skal udvikle samarbejdet på tværs
- FK-processer skal prioriteres
- Dyrevelfærdsloven skal mere i spil

DISKUSSION I PLENUM

Efter gruppernes præsentationer af deres drøftelser fortsatte diskussionen i plenum med HPH som ordstyrer.

- Hvad kan fratages ikke-jægere? Måske ret til dyrehold (i dyrevelfærdssager).
- Ja, ret til dyrehold kan fratages, og dette sker allerede ifm. dyrevelfærdssager.
- Der har været mange emner der er gået igen blandt grupperne. HPH spørger om der er nogle emner, der er blevet overset; fx et større retsmedicinsk FK-arbejde. Til sidstnævnte svares det at vildtfaldordningen ikke nødvendigvis får nok indleverede dyr, tilmed ville gerningsstedet også skulle undersøges. Dog kan efterforskningen på denne front udvides ved fx at undersøge hagl.
- Mangler der noget ift. laboratoriefaciliteter for FK? Lige nu er der vist ikke sager nok til at behovet er så stort. Kan man se hvor giften kommer fra og måske stoppe det ved forhandlerne?
- Der skal udvikles yderligere samarbejde med politiet, som også skal have adgang til gerningsstedet.
- Motiverne for FK har forbindelse til hvordan der arbejdes med FK. Derfor efterspørges en yderligere undersøgelse af motiver for FK. HPH bemærker at det bestemt er relevant da vi fx ikke ved nok om hvad folk i Danmark synes om FK som selvtægt. Nogle mennesker er dog vanskelige at komme i dialog med.
- Det er "farligt" at anklage en gruppe da de 1) bliver defensive og 2) fleste ikke bifalder FK. Der er mange forskellige motiver, der bunder i reelle problemstillinger (fx ravne/grise, fisk/skarv osv.). I disse situationer mangler folk hjælp fra myndighederne.
- Faunakriminelle er ikke kun jægere, men også fx brevdueavlere og naturplejere. FK-metoden der benyttes, er væsentlig. Gift kan anvendes af alle, men skydevåben kan kun anvendes af folk med tilladelser til disse.
- Flere vil nok gerne tale om FK hvis de er anonyme.
- Måske vi skal starte fra den anden ende ved at undersøge 'naturesyn' (i modsætning til motiver, gerningsfolk mv).
- Folk på landet føler sig overset, så vi skal sørge for at lytte til dem. Endvidere skal inddragelse være mere og andet end tvangslegitimering; vi skal understøtte reel inddragelse.

OPSAMLING OG AFSLUTNING

HPH opfordrede stærkt til at bruge det netværk, der er blevet skabt ved kollokviet og til at følge op på kollokviet med de skabte kontakter. Dernæst efterspurgte han kommentarer til kollokviet:

- Bliver arrangementet givet til pressen? Hans Peter Hansen svarer: Ikke aktivt, men Danmarks Jægerforbund og Danmarks Naturfredningsforening vil skrive om arrangementet.
- Deltagerne bliver enige om at tage et gruppebillede.
- Det var godt at arrangementet ikke blev arrangeret af fx en styrelse fordi det giver en anden dynamik.
- Det er positivt, at der er en masse med fra fx politiet.
- Det er rigtig godt, at der er blevet inviteret så bredt.

Slutteligt takker HPH for alles deltagelse, store engagement og de gode drøftelser, og ønsker alle en god tur hjem.

BILAG 1

Antal stemmer	Emne
6	Negligering af faunakriminalitet i bred forstand
0	Krybskytteri udbredt – økonomisk vinding og spænding
0	Sikkerhed for mennesker ift. fx forgiftning
0	Effekt af rammer for jagt/reg. på vores natursyn og forståelse af arters værdi
3	Hverdagsfaunakriminalitet i fokus, fx placering af tårne, afskydning ved foderplads, vilkår ifm. regulering
0	Krænkelse af ejendomsret
0	Rødlisten som redskab
0	Faunakriminalitet skal ses i et større perspektiv
0	Politisk retorik
0	Brede fokus ud (altså handler faunakriminalitet ikke bare om jægere)
0	Fokus på dyreværn
2	Den samfundsøkonomiske værdi
0	Vi skal tænke over retorik (fx "bekæmpe rovfugle")
0	Krænker retsbevidstheden
0	Sekundære/afledte effekter
0	Mindske gråzonen
0	Ulovligt er ikke det samme som social illegitimitet
0	Nogle arter går under radaren
0	Uagtsomme vs. agtsomme handlinger
0	Respekt for loven
0	Ødelæggelse af levesteder
1	Ikke kun jagt- og vildtforvaltningsloven
1	Konsekvenser af enkelte handlinger → Det store billede
0	Vi skal prioritere vores resurser ift. hvor(dan) vi bruger dem
3	Manglende værktøjer pga. lav strafferamme
1	Natursyn – holdning til rovdyr
1	Bestandsregulering
9	Fremtidige generationers natursyn
0	Fokus på konkret effekt
0	Glidebane lovligt--ulovligt
14	Respekt for natur/biodiversitet
0	Artshierarki
5	Lovgivningen skal kunne håndhæves
0	Selvtægt

